
راهکارهای قرآنی مقابله با نفوذ فرهنگی دشمن در کلام رهبری علیه السلام

عزیزه لطفی دیزج یکان^۱ (نویسنده مسئول)

حلیمه ایمانی^۲

چکیده

مبارزه با سبک زندگی غربی یکی از معارف بیانیه گام دوم است. ترویج این نوع سبک زندگی از راه‌های نفوذ فرهنگی دشمن است. از آنجاکه آنچه در گذر قرن‌ها موجب تغییرات اقتصادی، صنعتی، سیاسی و غیره شده تغییرات فرهنگی بوده و از سویی در راستای تمدن‌سازی نوین اسلامی و مقابله با سبک زندگی غربی، باید راهکارهای قرآنی مقابله با این نفوذ ارائه شود تا برنامه جامع قرآنی بر اساس آن تنظیم گردد؛ از این‌رو این مقاله با روش توصیفی - تحلیلی به تبیین راهکارهای قرآنی مقابله با نفوذ دشمن در بیانات رهبری می‌پردازد. آنچه از سیر مطالعه در بیانات ایشان به دست می‌آید این است که نفوذ فرهنگی دشمن همان جنگ نرم است که به وسیله ابزارهای فرهنگی، نفوذ، دروغ و شایعه‌پراکنی انجام می‌گیرد که در راستای مبارزه با آن باید به راهکارهای قرآنی چون «استعانت از صبر و تقوا»، «بصیرت افزایی»، «هویت بخشی به جوانان و نخبگان»، «ترویج فرهنگ امید و

---

۱. سطح ۳ فقه خانواده، مؤسسه آموزش عالی حوزوی الزهراء تبریز. 123yamor123@gmail.com

۲. طلبه سطح چهار مدرسه رفیعیه تهران، baran5740@gmail.com

انتظار»، «احیای فرهنگ امر به معروف»، «گسترش فرهنگ نماز»، «ترویج انس با قرآن» و «تقویت روحیه انقلابیگری و دینی» تمسک نمود.

کلید واژگان: راهکار فرهنگی؛ نفوذ فرهنگی؛ بیانات رهبری؛ هویت بخشی به جوانان؛ روحیه انقلابیگری؛ بصیرت افزایی.

مقدمه

در بیانیه گام دوم مقام معظم رهبری اشاره کردند که یکی از راه‌هایی که دشمن ضربه‌های جبران ناپذیری به کشور می‌زند؛ ترویج سبک زندگی غربی است که خود از مصادیق نفوذ فرهنگی دشمن است. آنچه در گذر قرن‌ها موجب تغییرات اقتصادی، صنعتی، سیاسی و غیره شده تغییرات فرهنگی بوده است؛ در نتیجه سرنوشت ملت‌ها تابع سرشت فرهنگی آنان است. این عرصه، عرصه‌ای که با تهاجم فرهنگی آغاز و در اندک زمانی به شبیخون فرهنگی و سپس ناتوی فرهنگی و با سهل‌انگاری متولیان حوزه فرهنگ به نفوذ فرهنگی انجامیده است. مقام معظم رهبری در این باره فرمودند: من سال‌ها پیش یک روز راجع به تهاجم فرهنگی صحبت کردم و گفتم دشمن از روزنه‌های فرهنگی به ما حمله می‌کند، اما متأسفانه عده‌ای این را نفهمیدند؛ بعضی صریح و بعضی هم در پرده گفتند فلانی به چه چیزی حمله می‌کند! کدام تهاجم، چه تهاجمی! امروز بعد از گذشت چند سال، آدم‌های دیرفهم کم کم می‌فهمند که تهاجم فرهنگی یعنی چه! موج حملات فرهنگی دشمن که ایمان جوانان را هدف قرار داده، حالا به چشمشان می‌آید و ابراز نگرانی می‌کنند (امام خامنه‌ای، بیانات در دیدار با اقشار مختلف مردم قم؛ ۱۹ / ۱۰ / ۱۳۸۰: <https://khl.ink/f/> <https://farsi.khamenei.ir> ۳۱۰۱)؛ از این رو به دلیل حاد بودن مسئله ضرورت ایجاب می‌کند که نوشتار پیش‌رو به این سؤال که چه راهکارهای قرآنی در کلام رهبری برای جلوگیری از نفوذ فرهنگی دشمن در این سال‌ها اقامه شده که از چشم مسولان مغفول مانده است؟ با روش توصیفی و تحلیلی پاسخ می‌دهد تا راهکارهای قرآنی ایشان برنامه‌ای باشد در راستای اعتلای فرهنگی کشور شود.

پیشینه

با بررسی که در سایت‌های علمی کشور انجام شده اثری با عنوان «راهکارهای قرآنی مقابله با نفوذ فرهنگی دشمن از منظر رهبری» انجام نشده اما رشید خلف زاده و همکارانش در مقاله‌ای با عنوان «راهکارهای مقابله با نفوذ فرهنگی دشمن از منظر رهبری» که در نشریه

«مطالعات دفاع مقدس» در سال بهار ۱۴۰۰ به چاپ رسیده با روش تحلیل محتوا و مضمون به شیوه‌های نفوذ فرهنگی و ابزارهای آن را در کلام رهبری اشاره کرده و در تبیین راهکارها به نتایج کلی تحقیقات انجام شده، در این بسنده کردند؛ وجه تمایز پژوهش حاضر با این اثر در روش و ارائه راهکارهای قرآنی به‌طور مستند از کلام خود رهبری است. البته آثاری که مرتبط با راهکارهای مقابله نفوذ دشمن باشند؛ زیاد هستند که به برخی از آن‌ها اشاره می‌شود. برای مثال در مقاله‌ای آقای خاتمی در سال ۱۳۷۸ به تبیین الگوی رفتاری امام علی علیه‌السلام در برخورد با نفوذ دشمنان اشاره کردند یا آقای رشیدپناه در سال ۱۳۹۶ در مقاله «نحوه مقابله با نفوذ فرهنگی» پرداخته است که در آن‌ها به ارائه راهکارها به صورت کلی یا کلام امیرالمومنین پرداخته شده و از کلام رهبری صحبتی نیست.

۱. مفهوم‌شناسی

قبل از پرداختن به مطالب اصلی مقاله به تبیین مفاهیم کلیدی پرداخته می‌شود:

۱.۱. نفوذ دشمن

واژه نفوذ در عربی به معنای رخنه کردن، رسوخ کردن، اجرا شدن، گذشت و گذر کردن، به پایان رسیدن (ابن منظور، ۱۴۱۴: ۳/۵۱۴)، اثر کردن، سرایت، جاری شدن، تحقق یافتن، اعتبار، قدرت و توانایی می‌آید (طریحی، ۱۹۷۵: ۳/۱۹۱). البته معانی اخیر معانی مجازی واژه و به‌عنوان لوازم و آثار سرایت و نفوذ به کار برده می‌شود؛ زیرا شخصی که در قلوب مردم نفوذ کرده است، دارای اعتبار و سپس قدرت و توانایی می‌گردد. همچنین «نفذ الامر» به معنای اجرای کاری است و تنفیذ به معنای اجرایی کردن، هدف زنی و انجام کاری به کار رفته می‌شود (ابن منظور، ۱۴۱۴: ۳/۵۱۵). این واژه در اصطلاح علوم مختلف معانی متفاوتی دارد. در علوم سیاسی و اجتماعی نفوذ پاسخی رفتاری نسبت به اعمال قدرت و یا به عبارتی دیگر نتیجه‌ای است که از طریق به کارگیری قدرت حاصل می‌شود (رضاییان، ۱۳۹۱: ۷). در تعریفی دیگر، قدرت به معنای توانایی تأثیرگذاری و تعیین رفتار دیگران آمده

است (عالم، ۱۳۷۳: ۳۵). با توجه به این تعریف، مولفه‌ای که سبب عملیاتی شدن وعینیت یافتن قدرت می‌شود، نفوذ است؛ از این رو تا نفوذ صورت نگیرد، قدرت عینیت نمی‌یابد. بر این با توجه به آنچه گفته شد، به صورت تشبیه، نفوذ را می‌توان به مانند رابطه میان بازیگرانی دانست که چون به جهت آن رابطه، یک بازیگر، بازیگر دیگر را مجبور می‌کند تا از طریقی خواست خود آن‌ها نیست، عمل کنند (آقابخشی، ۱۹۳۱: ۹۱۴). در علم روانشناسی، مفهوم نفوذ به معنای تاثیرگذاری یا حصول تغییر در برداشت‌ها و عقاید، احساسات، تمایلات، اعمال و رفتارهای فرد یا گروه معین است. امروزه دشمنان از طریق دانش روانشناسی، به دنبال تاثیرگذاری بر عقاید و عواطف مردم به ویژه مسلمانان هستند. در این جا منظور از عملیات روانی، به کارگیری از پیش طراحی شده تبلیغات، رسانه‌ها، انواع شیوه‌ها و فنون نفوذ روانی است که هدف از این موارد، تأثیرگذاری در عقاید، احساسات، روحیه، انگیزه‌ها، رفتارها، اهداف مخاطب و ترغیب آنان به انجام رفتارهای معین در راستای اهداف دشمن است که از جمله این تاثیرات عبارت است از: القای غم، القای یأس و ناامیدی، ایجاد رعب و وحشت، ایجاد شک و بدبینی، اختلاف افکنی و غیره (وی.ای. دی، بی تا: ۱۲).

واژه دشمن نیز در زبان فارسی مرکب است از «دش» به معنی بد و زشت و «من» به معنی نفس و ذات است که معنای آن زشت خوی است (حسینی دشتی، ۱۳۸۵: ۵ / ۴۰۳). البته برخی هم معتقدند دشمن، مرکب از «دشت» به معنی بد و زشت و «من» به معنی نفس، بد دل، زشت طبع است؛ پس به شخص و کسی که ضرر می‌رساند، دشمن می‌گویند (دهخدا، ۱۳۷۲: ۷ / ۱۰۹۰۸) یا دشمن کسی که بدی فرد دیگری را خواهان است (معین، ۱۳۸۶: ۱۵۳۷). این واژه در زبان عربی معادل «العدو» به معنای تجاوز کردن از کاری است که حقیقتش عدم تجاوز از آن است (فراهیدی، ۱۴۰۹: ۳۱۳). این کلمه با التیام منافات دارد (راغب اصفهانی، ۱۴۱۲: ۵۵۳؛ ابن اثیر، ۱۳۶۷: ۳ / ۱۹۳). دشمن در اسلام به دشمنی بیرونی (کافران، مشرکان، منافقین، ویهود) منحصر نمی‌گردد و شامل نفس اماره و شیطان نیز

می‌شود به گونه‌ای که جهاد با نفس را برترین جهاد می‌خواند، زیرا که در تعریف دشمن گفته شد هر آن چه باعث شود انسان را از راه مستقیم منحرف سازد و موجب عدم اطاعت انسان از خدا شود، دشمن نامیده می‌شود. به طور کلی ضرورت شناخت دشمن از دیدگاه عقل نیز روشن است زیرا اگر آدمی در تشخیص دوست و دشمن دچار اشتباه شود و دشمن خود را دوست قرار دهد باعث انحراف خواسته‌های فکری می‌شود. این انحراف سبب می‌شود که خواسته‌های اصلی فطری بی‌پاسخ و بی‌نتیجه می‌ماند و اگر خواسته‌های اصیل فطری بی‌پاسخ بمانند، بدیهی است چنین شخصی دچار زیان‌های روحی و روانی خواهد گشت (جوادی آملی، ۱۳۷۸: ۱۲ / ۲۸۳). در نتیجه نفوذ دشمن به معنای ورود دشمن در حوزه‌های اعتقادی، فرهنگی، اقتصادی و نظامی رقیب است؛ به همین ابعاد در کلام مقام رهبری اشاره شده است (بیانات رهبری: ۱۸ / ۶ / ۱۳۹۷)؛ البته مراد این‌جا نفوذ فرهنگی دشمن است و نفوذ فرهنگی دشمن از منظر رهبری یعنی نفوذ در جوانان و نوجوانان ما است؛ متوجه این نفوذ باشید. سعی کنید به خودتان مصونیت ببخشید؛ نه فقط به خودتان، [بلکه] به پیرامونیان خودتان در مقابل دشمنان مصونیت ببخشید (ر.ک: ۲۳ / ۰۵ / ۱۳۹۵) یا در جای دیگر می‌فرماید: «جنگ نرم؛ یعنی جنگ به وسیله ابزارهای فرهنگی، به وسیله نفوذ، به وسیله دروغ، به وسیله شایعه‌پراکنی است (ر.ک: ۰۴ / ۰۹ / ۱۳۸۸).

۲.۱. راهکار فرهنگی

فرهنگ لغات فارسی برای واژه «فرهنگ» معدل‌های فراوانی آورده است که مهم‌ترین آن‌ها به این قرار است:

علم، دانش، معرفت، تعلیم و تربیت، آثار علمی و ادبی یک قوم و ملت و مجموع عقاید، افسانه‌ها و ترانه‌های محلی یک قوم یا سرزمین را فرهنگ آن می‌گویند (صاحبی، ۱۳۸۴، ج ۲، ص ۱۵۳). از لحاظ اصطلاحی، فرهنگ یک از واژگان است که برای آن تعریف فراوانی ذکر شده است. هر گروه و یا شخصی بنابر مبانی و پیش فرض‌های خویش به تعریف خاص خود از این واژه پرداخته است؛ این امر به گونه‌ای است شاید بتوان ادعا کرد، تعریف

این واژه به گونه‌ای که شامل تمام تعاریف گردد، امری ناممکن است. اما از میان آن‌ها می‌توان تعاریف مشترک و منتخبی را گرفت. مقام معظم رهبری فرهنگ را چنین تعریف می‌نماید: «فرهنگ به معنای خاص آن، خاطرات، ذهنیات، اندیشه‌ها، ایمان، باورها، سنت‌ها، آداب ذخیره‌های فکری و ذهنی را برای یک ملت شامل می‌شود» (بیانات در دیدار با جمعی از شعراء، ادبا، فرهنگیان و دانشگاهیان استان آذربایجان شرقی، (۱۳۷۲/۰۵/۰۸)، <https://farsi.khamenei.ir> <https://khl.ink/f/4040>). فرهنگ مفهومی گسترده است که تمام الگوهایی را که در جامعه آموخته می‌شود، در آن غنا می‌یابند و از طریق نمادها منتقل می‌شوند، در بر می‌گیرد؛ پس فرهنگ به عنوان وجه ممیزه انسان از دیگر موجودات، شامل تمام دستاوردهای جامعه یا گروه، نظیر زبان، هنر، صنعت، حقوق، دانش، دین، اخلاق، سنتها، حتی ابزارهای مادی می‌شود (ساروخانی، ۱۳۹۰، ص ۱۷۵). فرهنگ یعنی مجموعه تعلیم و تربیت و عقل و خرد و دانش و حکمت و هنر و معرفت یک انسان یا یک جامعه که در رفتار و نحوه زندگی و شکل و حیات او تجلی نموده و در عمق جان او نفوذ کرده و همه اعمال و کردار او را متأثر از خود می‌سازد و در واقع فرهنگ مجموعه بینش‌ها و گرایش‌ها و ارزش‌ها یک ملت است (علی اکبری، ۱۳۷۵، ص ۱۷)؛ با توجه به آنچه گفته شد مراد از راهکار فرهنگی مجموعه راه حل‌های بینشی و ارزشی از سوی مقام معظم رهبری برای مقابله با دشمن است.

۲. راهکارهای قرآنی مقابله با نفوذ فرهنگی دشمن از منظر مقام رهبری

از جمله راهکارهای قرآنی مقابله با نفوذ فرهنگی دشمن در کلام رهبری «استعانت از صبر و تقوا»، «بصیرت افزایی»، «هویت بخشی به جوانان و نخبگان»، «ترویج فرهنگ امید و انتظار»، «احیای فرهنگ امر به معروف»، «گسترش فرهنگ نماز»، «ترویج انس با قرآن» و «تقویت روحیه انقلابیگری و دینی» است که در ذیل به تفصیل به آن‌ها اشاره می‌شود.

۱.۲. استعانت از صبر و تقوا

یکی از راهکارهای مقابله با نفوذ فرهنگی دشمن در کلام مقام معظم رهبری استعانت از صبر و تقوا است؛ زیرا ایشان شرط آزار ندیدن از دشمن را صبر و تقوا می‌داند و می‌فرماید: «اگر شما امروز ایستادید، نسلهای آینده به ان قله دست خواهند یافت.» (امام خامنه ایف بیانات در جمع دانش آموختگان دانشگاه امام حسین ع، ۹۷/۴/۹، <https://farsi.khamenei.ir> <https://khl.ink/f/40055>). رهبر معظم انقلاب در تبیین صبر و تقوا به عنوان راهکار قرآنی مقابله با دشمن اظهار کردند که صبر یعنی در میدان باقی ماندن، از میدان بیرون رفتن یا به عبارت جامع‌تر صبر یعنی چشم به هدف‌های دور و به افق‌های دور دوختن است. از نظر ایشان تقوا به معنای عام یعنی مراقبت از خود برای عدم انحراف از جاده مستقیم شریعت اسلامی و هم به معنای پرهیز و مراقبت از خود در مقابل دشمن است.

خداوند متعال در آیات قرآن نیز به این مهم اشاره کرده و می‌فرماید: ﴿إِنْ تَمَسَسَكُمْ حَسَنَةٌ تَسُؤْهُمْ وَإِنْ تُصِيبْكُمْ سَيِّئَةٌ يَفْرَحُوا بِهَا* وَإِنْ تَصْبِرُوا وَتَتَّقُوا لَا يَضُرُّكُمْ كَيْدُهُمْ شَيْئًا* إِنَّ اللَّهَ بِمَا يَعْمَلُونَ خَبِيرٌ﴾ (آل عمران/۱۲۰)؛ اگر نیکی به شما برسد، آن‌ها را ناراحت می‌کند؛ و اگر حادثه ناگواری برای شما رخ دهد، خوشحال می‌شوند. (اما) اگر استقامت و پرهیزگاری پیشه کنید، نقشه‌های (خائنانه) آنان، به شما زبانی نمی‌رساند؛ خداوند به آنچه انجام می‌دهند، احاطه دارد؛ بر طبق آیه اگر بر دشمنی دشمنان صبر کنید و در برابر دوستی و یاری آن‌ها تقوا به خرج دهید از کید و کینه آن‌ها ایمن خواهید شد و ایمنی را مشروط به صبر و تقوی نموده است (مکارم شیرازی، ۱۳۶۱: ۳/۶۵ - ۶۶). در آیات دیگر مسئله تقوا و صبر معیار کرامت انسان (ر.ک: حجرات/ ۱۳) معرفی شده است. ایمان و تقوا بدون صبر ماندگار نخواهد بود. در فرهنگ اسلامی زیرک کسی است که از نفس خود حساب بکشد و آن را رها نکند، برای زندگی ابدی کار کند و هر روزش بهتر از دیروزش باشد. از مرگ غافل نباشد و به جای هرزگی و حرص و ستم به سراغ تقوا و عدالت برود؛ بنابراین بدون ایمان و عمل صالح و

سفارش دیگران به حق و صبر خسارات انسان بسیار بزرگ است (قرائتی، ۱۳۷۴، ج ۵، ص ۸۵).

۲.۲. بصیرت افزایی

یکی از راهکارهای مقابله با نفوذ فرهنگی دشمن در کلام مقام معظم رهبری استعانت از بصیرت افزایی است؛ زیرا ایشان در این زمینه می‌فرماید: «امروز دشمنان به زوایای زندگی من و شما ملت انقلابی، با دقت دارند نگاه می‌کنند که شاید نقطه ضعفی پیدا کنند و از آن جا نفوذ کنند؛ این مناطق نفوذ دشمن را شناسایی کنید، در مقابل آن‌ها صف‌آرایی کنید؛ وقت را هدر ندهیم. امروز همه موظفیم، همه مسئولیم؛ جامعه مداحان هم جزو جوامع مسئول کشور است» (امام خامنه‌ای، بیانات در جمع مداحان اهل‌بیت، ۱۳۹۷/۱۲/۰۷، <https://khl.ink/f/> <https://farsi.khamenei.ir/41810/>) یا در جای دیگر بصیرت را قطب‌نمای حرکت صحیح و شاخص راه معرفی می‌کند (ر.ک: بیانات رهبری، ۱۳۸۸/۱۲/۰۶). خداوند متعال هم در آیات قرآن به این مسئله اشاره کرده و می‌فرماید: «قَدْ جَاءَكُمْ بَصَائِرٌ مِنْ رَبِّكُمْ فَمَنْ أَبْصَرَ فَلِنَفْسِهِ وَمَنْ عَمِيَ فَعَلَيْهَا وَمَا أَنَا عَلَيْكُمْ بِخَفِيظٍ (انعام/۱۰۴)؛ دلایل روشن از طرف پروردگارتان برای شما آمد؛ کسی که (به وسیله آن، حق را) ببیند به سود خود اوست؛ و کسی که از دیدن آن چشم‌پوشد، به زیان خودش می‌باشد؛ و من نگاهبان شما نیستم (و شما را بر قبول ایمان مجبور نمی‌کنم)؛ بر طبق آیه بصیرت انسان را در مسیر درست هدایت می‌کند. بصیرت به معنای دیدن عمق جریان‌ها، تحکرها، توطئه‌ها و اهداف پست پرده تبلیغات دشمنان و استکبار جهانی است؛ به همین دلیل انسان‌های با بصیرت کمتر فریب تبلیغات دشمنان را خورده و به دام نفوذ آنان گرفتار نمی‌آیند. امیرالمومنین علیه‌السلام در این زمینه فرمودند: «فقد البصرا هون من فقد البصيره (تمیمی آمدی، ۱۴۱۰ق، ص ۴۱).

۳.۲. هویت‌بخشی به جوانان و نخبگان

از دیگر راهکارهای مقابله با نفوذ دشمنان در عرصه فرهنگی از منظر رهبری، توجه به

نخبگان و خواص جامعه است. ایشان نقشه فرهنگی دشمن را تحقیر شخصیت جوانان و نخبگان جامعه می‌داند و بر این باور است که دشمن می‌خواهد هویت جوان و نخبه ایرانی را از او بگیرد؛ اهداف او را از بین ببرد و به او بگوید تو یک موجود حقیر و محدود هستی؛ پیش من بیا تا تو را زیر بال بگیرم؛ از این رو راهکار مقابله با او هویت بخشی به جوانان و نخبگان است (ر. ک: امام خامنه‌ای، بیانات در دیدار با جوانان در مصلاهی رشت؛ <https://farsi.khamenei.ir> <https://khl.ink/f/3064> . از آنجاکه جوانان و نخبگان هر کشوری از عوامل و عناصر مهم پیشرفت و توسعه آن کشور در عرصه‌های گوناگون به شمار می‌آید. از جمله اهدافی که دشمنان در زمینه نفوذ دارند، فراری دادن نخبگان از کشور هدف و جذب آن‌ها است تا با کاهش سرمایه انسانی کشور هدف بتوانند اهداف نفوذ خویش را در آن کشور تعقیب نمایند؛ از این رو پدیده مهاجرت نخبگان و یا به تعبیر دیگر فرار مغزها به خارج از مرزها، نگرانه‌های را در سطوح مختلف کشور پدید می‌آورد و به دلیل آثار مختلف و کارکرد منفی آن در فرایند توسعه و تخریب اعتبار ملی، تهدیدی جدی برای زمان حال و آینده کشور اسلامی محسوب می‌گردد؛ چرا که سبب می‌شود آن کشور از لحاظ پیشرفت و رشد در عرصه‌های بازمانده و سبب وابستگی و قرارگیری تحت سلطه قدرت‌های استکباری می‌شود. در قرآن کریم نیز درباره توجه به نخبگان و خواص تأکید و سفارشات ویژه‌ای شده؛ به عنوان نمونه خداوند متعال می‌فرماید: ﴿وَقَالَ لَهُمْ نَبِيُّهُمْ إِنَّ اللَّهَ قَدْ بَعَثَ لَكُمْ طَالُوتَ مَلِكًا قَالُوا أَنَّى يَكُونُ لَهُ الْمُلْكُ عَلَيْنَا وَنَحْنُ أَحَقُّ بِالْمُلْكِ مِنْهُ وَلَمْ يُؤْتَ سَعَةً مِنَ الْمَالِ قَالَ إِنَّ اللَّهَ اصْطَفَاهُ عَلَيْكُمْ وَزَادَهُ بَسْطَةً فِي الْعِلْمِ وَالْجِسْمِ وَاللَّهُ يُؤْتِي مُلْكَهُ مَنْ يَشَاءُ وَاللَّهُ وَاسِعٌ عَلِيمٌ﴾ (بقره / ۲۴۷)؛ و پیامبرشان به آن‌ها گفت: «خداوند (*طالوت*) را برای زمامداری شما مبعوث (و انتخاب) کرده است.» گفتند: «چگونه او بر ما حکومت کند، با این‌که ما از او شایسته‌تریم، و او ثروت زیادی ندارد؟!» گفت: «خدا او را بر شما برگزیده، و او را در علم و (قدرت) جسم، وسعت بخشیده است. خداوند، ملکش را به هر کس بخواهد، می‌بخشد؛ و احسان خداوند، وسیع است؛ و (از لیاقت افراد برای منصب‌ها) آگاه است.» آیه شریفه بر این امر دلالت دارد که انتخاب

طالوت به فرماندهی لشکر بنی اسرائیل، از طرف خداوند به خاطر علم پرمایه، توانمندی جسمی و قدرت او بود (ر.ک: مکارم شیرازی، ۱۳۶۸ش، ج ۲، ص ۲۳۷)؛ به عبارت دیگر جزء نخبگان و خواص آنان بود؛ از این رو هویت بخشی به نخبگان باید در دستور کار قرار گیرد.

۴.۲. ترویج فرهنگ امید و انتظار

یکی دیگر از راهکارهای قرآنی مقابله با نفوذ فرهنگی دشمن در کلام رهبری ترویج فرهنگ امید است. از نظر ایشان امروز دشمنان ما که از برخورد چهره به چهره با این ملت مأیوس اند و از طرق گوناگون می خواهند روی این ملت اثر بگذارند؛ یعنی سعی می کنند افق را تیره و تاریک نشان دهند؛ ملت را ناامید کنند. (امام خامنه ای، بیانات در دیدار جمعی از مسئولین استان همدان؛ ۱۳۸۳/۴/۱۹، <https://farsi.khamenei.ir> <https://khl.ink/f/3245>) توطئه ای که میدان اصلی ظهورش «جنگ رسانه ای و تبلیغاتی» است. در نگاه رهبری امید، بزرگترین قوه محرکه انسان است. امید به پیروزی، امید به پیشرفت و امید به موفقیت، هر انسانی را به حرکت وادار می کند (امام خامنه ای، بیانات در دیدار مردم کرج؛ ۱۳۷۶/۰۷/۱۲۴، <https://farsi.khamenei.ir> <https://khl.ink/f/2858>)؛ برخلاف یاس و ناامیدی که سستی، خمودی و ایستایی را به دنبال دارد؛ امید و انتظار، مایه حیات، شادابی، تحرک، پویایی و تلاش است. قرآن کریم در آیاتی به اهمیت امیدواری و انتظار اشاره داشته است و می فرماید: ﴿وَنُرِيدُ أَنْ نَمُنَّ عَلَى الَّذِينَ اسْتُضِعُوا فِي الْأَرْضِ وَنَجْعَلَهُمْ أَئِمَّةً وَنَجْعَلَهُمُ الْوَارِثِينَ﴾ (قصص/۶)؛ ما می خواهیم بر مستضعفان زمین منت نهیم و آنان را پیشوایان و وارثان روی زمین قرار دهیم!»

بر طبق آیه خداوند متعال به مستضعفان بشارت و امیدواری می دهد که اراده خداوند بر آن است که سرانجام امام مهدی علیه السلام ظهور کند و برنامه جهانی شدن اسلام را تحقق بخشد؛ برای تقویت روحیه امید نمونه تاریخی بنی اسرائیل را برای آنان می آورد که در آن روز توانستند وارث حکومت فرعونیان شوند؛ چرا که گرد رهبر خود، موسی علیه السلام را گرفتند، نیروهای خود را

نماز جمعه است؛ زیرا ایشان از منظر ایشان تشکیل مجمعی از صاحب نظران برای اقامه نماز، یکی از شایسته‌ترین و ضروری‌ترین کارهایی است که باید در جمهوری اسلامی صورت می‌گرفت؛ زیرا برپا داشتن نماز، نخستین ثمره و نشانه حکومت صالحان است و در رتبه بعد از آن است که نوبت به «زکات» به مثابه تنظیم مالی جامعه و ریشه کن کردن فقر، و نیز «امر به معروف و نهی از منکر» یعنی سوق دادن به نیکی‌ها و بازداشتن از بدی‌ها می‌رسد و دشمن را مایوس می‌کند (ر.ک: امام خامنه‌ای، بیانات در دیدار مجمع عالی بسیج مستضعفین، ۹۳/۹/۶، <https://farsi.khamenei.ir> <https://khl.ink/f/28344>). در آیات قرآن نیز این مهم عامل مقابله با دشمن و اعتلای حکومت اسلامی معرفی شده و می‌فرماید: «الَّذِينَ إِن مَكْنَهُمْ فِي الْأَرْضِ أَقَامُوا الصَّلَاةَ وَآتَوُا الزَّكَاةَ وَآمَرُوا بِالْمَعْرُوفِ وَنَهَوْا عَنِ الْمُنْكَرِ (حجج / ۴۱)». اقامه نماز فقط این نیست که صالحان، خود نماز بگذارند؛ این چیزی نیست که بر تشکیل حکومت الهی متوقف باشد؛ بلکه باید این ستون دین در جامعه به پا داشته شود و همه کس با رازها و اشاره‌های آن، آشنا و از برکات آن برخوردار گردند.

۲.۷. ترویج انس با قرآن

یکی دیگر از راهکارهای قرآنی مقابله با نفوذ فرهنگی دشمن در کلام رهبری ترویج انس با قرآن است. در کلام رهبری برای ایجاد انس با قرآن سه راه حل پیشنهاد می‌دهد؛ اول تلاوت این کتاب آسمانی که در این زمینه می‌فرمایند: «نوای قرآن در فضای کشور ما طنین‌انداز است. جوانهای عزیز ما بدانند که یک روز قرآن به معنای حقیقی کلمه در این کشور غریب بود؛ نه فقط عمل به قرآن و تکریم قرآن، حتی تلاوت قرآن هم غریب بود.» (امام خامنه‌ای، خاطرات؛ ۱۳۸۴/۰۷/۱۴، <https://khl.ink/f/25586> <https://farsi.khamenei.ir>). دوم تلاوت با صوت زیبا است؛ زیرا ایشان بر این باورند که اگر قرآن را به صورت بنای مُعظمی، دارای سالن‌ها و زوایای گوناگون در نظر بگیرید. این عمارت عظیم، سردر و مدخلی دارد. اگر آن مدخل را زیبا ساختیم، مردم برای ورود در آن عمارت، تشویق می‌شوند. مدخل آن بنای رفیع، همین تلاوت‌های زیبایی است که این جا خواندند. کاشی کاری دم در، این

تلاوت است. حال وارد شویم. این کاشی کاری، بسیار لازم است. این زیباسازی تلاوت، امر لازمی است (امام خامنه‌ای، بیانات در مراسم اختتامیه مسابقات قران؛ ۱۳۷۳/۱۰/۱۴، <https://farsi.khamenei.ir> <https://khl.ink/f/2737>). سومین راه‌حل در کلام رهبری تهذیب نفس است؛ ایشان بر این باور است که باید با قرآن مثل آینه مواجه شد تا قرآن در دل منعکس شود. قرآن برای کسانی است که دلشان را با صفای باطن و نفس پاکیزه کنند؛ با ایمان، با باور و با قبول با قرآن مواجه شوند، اثر دارد. در آیات قرآن هم بر این امر مهم تأکید شده و می‌فرماید «إِنَّ هَذَا الْقُرْآنَ يَهْدِي لِلَّتِي هِيَ أَقْوَمُ (اسراء/۹)». در آیه قرآن «اقوم» یعنی استوارتر، بهتر، قوی‌تر، باقوام‌تر - به شما نشان می‌دهد؛ به عبارت دیگر بر طبق آیه قرآن شما را در حیات دنیوی و اخروی به سوی حیات اقوم راهنمایی می‌کند؛ اگر جامعه اسلامی با معارف قرآنی انس بگیرند و معارف قرآنی بر ذهن‌ها حاکم شوند جامعه در مقابل دشمنان با قوت جلو می‌رود (ر.ک: امام خامنه‌ای، بیانات در محفل انس با قران، ۱۳۹۸/۰۲/۱۶، <https://khl.ink/f/42448> <https://farsi.khamenei.ir>).

۸.۲. تقویت روحیه انقلابی‌گری و دینی

«تقویت روحیه انقلابی‌گری و دینی» از جمله راهکارهای قرآنی مقابله با نفوذ فرهنگی دشمن در کلام رهبری است. از نظر ایشان هر چه روح انقلابی و تقویت روحیه دینی، در ملت زنده‌تر و پویاتر باشد، روح نوآوری و ابتکار و خلاقیت زنده‌تر خواهد بود و بهتر می‌توان توطئه‌های دشمن را خنثی‌سازی کرد (ر.ک: امام خامنه‌ای، بیانات در مراسم نوزدهمین سالگرد امام راحل؛ ۱۳۸۷/۰۳/۱۴، <https://farsi.khamenei.ir> <https://khl.ink/f/>). همچنین ایشان بر این باور است که روحیه انقلابی‌گری یعنی این که به خدا توکل داشته باشیم و به خودمان اعتماد کنیم تا روحیه‌هایمان در زمینه علمی، مدیریتی، اداری قوی شود و این روحیه را باید حفظ کنید تا بتوانید با دشمنان مقابله کنید (ر.ک: امام خامنه‌ای، بیانات در دیدار دانش‌آموزان، ۱۳۹۵/۰۸/۱۲، <https://farsi.khamenei.ir> <https://khl.ink/f/34815>). در جای دیگر رهبر انقلاب دارا بودن این روحیه و باور را از جوان‌ها

مطالبه می‌کند؛ تا جایی که آن را به‌عنوان مسئله کشور معرفی می‌کنند و می‌فرماید: «جوانهای عزیز ما بایستی این رویش مبارک روحیه انقلابی را ادامه بدهند. بحث‌ها و جنجال‌ها و حاشیه‌سازی‌ها و پرداختن به چیزهای کوچک و جزئی و مانند این‌ها مسئله کشور نیست؛ مسئله کشور، روحیه انقلابی و جهت‌گیری انقلابی است» (امام خامنه‌ای، بیانات در دیدار مردم اصفهان، ۱۳۹۵/۰۸/۲۶، <https://farsi.khamenei.ir>، <https://khl.ink/f/34912>).

تقویت هرچه بیشتر روحیه دینی و انقلابی‌گری در جامعه، سبب خواهد شد آگاهی دینی و شناخت از دشمن افزوده گردد و افراد به جای تعلقات و شهوات مادی به دنبال ارزش‌های الهی باشند؛ قرآن کریم در این باره می‌فرماید: ﴿ذُرِّهْمُ يَأْكُلُوا وَ يَتَمَتَّعُوا وَ يُلْهِمُ الْأَمْلُ فَسَوْفَ يَعْلَمُونَ﴾ (حجر/ ۳)؛ بگذار آن‌ها بخورند و بهره‌گیرند و آرزوهای آنان را غافل سازد، ولی به زودی خواهند فهمید». بر طبق آیه افرادی که روحیه انقلابی‌گری و تقویت دینی ندارند و به تعلقات دنیوی اهمیت می‌دهند؛ مانند حیواناتی هستند که جز استیلا و علف و جز لذت مادی چیزی نمی‌فهمند و هر حرکتی دارند برای رسیدن به همین‌ها است. پرده‌های غرور و غفلت و آرزوهای دور دراز چنان بر قلب آن‌ها افتاده و آن‌ها را به خود مشغول ساخته که دیگر توانایی درک واقعیتی را ندارند (ر.ک: مکارم شیرازی، ۱۳۷۱ش: ۱۱ / ۹). اگر در جامعه‌ای روحیه انقلابی‌گری، وجه فرهنگی یا به عبارت بهتر زیرساخت‌های فکری و عقلی تمدن اسلامی شکل بگیرد، منحنی رشد و تکامل جامعه بالا رفته و موفقیت روز افزون نصیب آن جامعه خواهد شد (ر.ک: مخلص، ۱۳۸۰، ص ۷۶)؛ زیرا زمانی که فرهنگ الهی در جامعه حکم‌فرما باشد، منافذ نفوذ شیطانی و اهداف دشمن مسدود خواهد شد و آن‌ها قادر نخواهند بود با سیطره انسان او را در احاطه خود قرار دهند؛ شیطان از طریق آرزوهای طولانی و غیرمنطقی غافل کردن انسان‌ها نهایت استفاده را نموده و با نیرنگ طوری فکر و عمل آن‌ها را برای رسیدن به پندارهای سراب‌گونه و غیرواقعی مشغول می‌کند تا فرصت‌های خودسازی و کسب بصیرت را از دست دهند؛ خداوند متعال در این زمینه می‌فرماید:

﴿وَلَا ضَلَّتْهُمْ وَلَا مَنَّتْهُمْ وَلَا مَرَّئَهُمْ فَلْيَبْتِكُنْ آذَانَ الْأَنْعَامِ وَلَا مَرَّتَهُمْ فَلْيَعْيِرَنَّ خَلْقَ اللَّهِ وَمَنْ يَتَّخِذِ الشَّيْطَانَ وَايًّا مِنْ دُونِ اللَّهِ فَقَدْ خَسِرَ خُسْرَانًا مُبِينًا يَعْدُهُمْ وَيُمَنِّيهِمْ وَمَا يَعْدُهُمُ الشَّيْطَانُ إِلَّا غُرُورًا﴾ (نساء / ۱۱۹ - ۱۲۰)؛ و آن‌ها را گمراه می‌کنم و به آرزوها سرگرم می‌سازم و به آن‌ها دستور می‌دهم که (اعمال خرافی انجام دهند و) گوش چهارپایان را بشکافند و آفرینش (پاک) خدائی را تغییر دهند، (فطرت توحید را به شرک بیالایند) و آن‌ها که شیطان را به جای خدا ولی خود برگزینند زیان آشکاری کرده‌اند. شیطان به آن‌ها وعده‌ها (ی دروغین) می‌دهد و به آرزوها سرگرم می‌سازد و جز فریب و نیرنگ به آن‌ها وعده نمی‌دهد؛ بر طبق آیه تکامل دین و فرهنگی جامعه می‌تواند پویا و سازنده باشد و منافذ نفوذ شیطانی و اهداف دشمن را مسدود کند (ر.ک: مخلصی، ۱۳۸۰، ص ۷۷).

نتیجه‌گیری

مبارزه با سبک زندگی غربی یکی از دستورات مهم بیانیه گام دوم است؛ زیرا ترویج این نوع سبک زندگی از راه‌های نفوذ فرهنگی دشمن است. از آنجاکه آنچه در گذر قرن‌ها موجب تغییرات اقتصادی، صنعتی، سیاسی و غیره شده تغییرات فرهنگی بوده و از سویی در راستای تمدن‌سازی نوین اسلامی و مقابله با سبک زندگی غربی، باید راهکارهای قرآنی مقابله با این نفوذ ارائه شود تا برنامه جامع قرآنی بر اساس آن تنظیم گردد؛ از این رو این مقاله با روش توصیفی - تحلیلی به مطالعه راهکارهای قرآنی مقابله با نفوذ دشمن در بیانات رهبری پرداخته است. حاصل این مطالعه این است که نفوذ فرهنگی دشمن از منظر رهبری جنگ نرم است که به وسیله ابزارهای فرهنگی، نفوذ، دروغ و شایعه‌پراکنی انجام می‌گیرد. در کلام رهبری راهکارهای متعددی معرفی شده که از جمله راهکارهای قرآنی مقابله با نفوذ فرهنگی دشمن در کلام رهبری «استعانت از صبر و تقوا»، «بصیرت افزایی»، «هویت بخشی به جوانان و نخبگان»، «ترویج فرهنگ امید و انتظار»، «احیای فرهنگ امر به معروف»، «گسترش فرهنگ نماز»، «ترویج انس با قرآن» و «تقویت روحیه انقلابیگری و دینی» است.

فهرست منابع

۱. قرآن مجید، ترجمه ناصر مکارم شیرازی، ۱۳۷۴، تهران، چاپ اول، دارالکتب الاسلامیه.
۲. ابن اثیر، مبارک بن محمد بن عبدالواحد شیبانی، ۱۳۶۷ش، النهایه فی غریب الحدیث والاثار، قم، ج ۳، چاپ چهارم، مؤسسه اسماعیلیان.
۳. ابن منظور، محمد بن مکرم، ۱۴۱۴ق، لسان العرب، بیروت، ج ۳، چاپ سوم، دارالصادر.
۴. آقا بخش، علی اکبر، افشاری راد، مینو، ۱۳۸۷، فرهنگ علوم سیاسی، تهران، چاپ دوم، نشر چاپار.
۵. الوسی، شهاب الدین، ۱۴۱۵ق، تفسیر روح المعانی، بیروت - لبنان، ج ۱۴، چاپ اول، دارالکتب العلمیه، محمد علی بیضون.
۶. تمیمی آمدی، عبدالواحد بن محمد، ۱۴۱۰ق، غرر الحکم و درر الکلم، رجایی، سید مهدی، قم، چاپ دوم، دارالکتب الاسلامی.
۷. تهرانی، احمد مراد خانی، ۱۳۹۴، سنت‌های اجتماعی الهی در قرآن، قم، چاپ سوم، مرکز بین‌المللی ترجمه و نشر المصطفی
۸. جوادی آملی، عبدالله، ۱۳۷۸، تفسیر موضوعی قرآن کریم، قم، ج ۱۲، چاپ هفتم، اسرا
۹. حسینی دشتی، سید مصطفی، ۱۳۸۵، معارف و معاریف: دائرة المعارف جامع اسلامی، تهران، ج ۵، چاپ اول، مؤسسه فرهنگی آرایه
۱۰. دهخدا، علی اکبر، ۱۳۷۲، لغت نامه فارسی دهخدا، تهران، ج ۷، چاپ اول، مؤسسه چاپ دانشگاه تهران
۱۱. راغب اصفهانی، حسین بن محمد، ۱۴۱۲ق، المفردات فی غریب القرآن، بیروت - لبنان، چاپ اول، دارالشامیه
۱۲. رضاییان، علی، ۱۳۹۱ش، مدیریت رفتارهای سیاسی در سازمان، تهران، چاپ هفتم، انتشارات سمت.
۱۳. ساروخانی، باقر، ۱۳۹۰، جامعه‌شناسی، قم، چاپ بیست و پنجم، اطلاعات
۱۴. صاحبی، محمد جواد، ۱۳۸۴، کتاب مناسبات دین و فرهنگ در جامعه ایران (مجموعه مقالات)، تهران، چاپ اول، انتشارات وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی.
۱۵. طباطبائی، سید محمد حسین، ۴۱۷۱ق، تفسیر المیزان، قم، ج ۱۹، چاپ پنجم، جامعه مدرسین
۱۶. طریحی، فخرالدین بن محمد، ۱۹۷۵ش، مجمع البحرین، تهران، چاپ سوم، انتشارات مرتضوی.

۱۷. عالم، عبدالرحمان، ۱۳۷۳، بنیادهای عالم سیاست، تهران، چاپ اول، نشرنی.
۱۸. علی اکبری، حسن، ۱۳۷۵، تهاجم فرهنگی از دیدگاه آیات، روایات و فقه، تهران، چاپ اول، سازمان تحقیقات و مطالعات
۱۹. فراهیدی، خلیل بن احمد، ۴۰۹ق، کتاب العین، قم، چاپ دوم، مؤسسه دارالهجرة
۲۰. فیض کاشانی، ملا محسن، ۱۳۸۶، صافی، عبدالرحیم، تهران، ج ۱، چاپ اول، نوید اسلام
۲۱. قرائتی، محسن، ۱۳۷۴، تفسیر نور، تهران، ج ۵، چاپ سیزدهم، انتشارات مرکز فرهنگی درس‌هایی از قرآن
۲۲. کاشفی، محمد رضا، ۱۳۹۱، نگاهی قرآنی به دوست و دشمن، تهران، چاپ پنجم، کانون اندیشه جوان.
۲۳. کلینی، محمد بن یعقوب، ۱۴۰۷ق: الکافی، محقق: غفاری علی اکبر و آخوندی، محمد، تهران، دارالکتب الإسلامية.
۲۴. معین، محمد، ۱۳۸۶ش، فرهنگ فارسی معین، تهران، چاپ سوم، انتشارات زرین
۲۵. مکارم شیرازی، ناصر و همکاران، ۱۳۶۸ تفسیر نمونه، تهران، ج ۱۶، چاپ بیست و چهارم، دارالکتب الاسلامیه
۲۶. وی. ای. دی، جنگ روانی، ترجمه گروه علوم انسانی جهاد دانشگاهی، بی تا، تهران
۲۷. سایت رسمی مقام معظم رهبری: <https://farsi.khamenei.ir/speech?npt>